

Ks. WOJCIECH GÓRALSKI (Lublin—Płock)

BISKUP TADEUSZ PIERONEK

ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ

Tadeusz Władysław Jan Pieronek, syn Władysława i Pauliny z Wolnych, urodził się 24 października 1934 r. w miejscowości Radziechowy k. Żywca, w ówczesnej archidiecezji krakowskiej. Szkołę średnią ukończył w Żywcu, uzyskując w 1951 r. świadectwo dojrzałości. W tym samym roku wstąpił do Arcybiskupiego Wyższego Seminarium Duchownego w Krakowie i podjął studia filozoficzno-teologiczne na Wydziale Teologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, uwieńczone stopniem magistra teologii. Świecenia kapłańskie przyjął w dniu 26 października 1957 r. w Krakowie z rąk abpa Eugeniusza Baziaka.

W 1956 r. diakon Pieronek rozpoczął studia na Wydziale Prawa Kanonicznego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Ukończył je w 1960 r., otrzymując stopień naukowy doktora prawa kanonicznego na podstawie rozprawy pt. *Organizacja prawna kapituły kolegiaty św. Anny w Krakowie*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Leszka Winowskiego, wybitnego kanonisty-historyka prawa. Jako student KUL-u pełnił przez okres kilku miesięcy obowiązki wikariusza w parafii Bielsko-Biała. Po ukończeniu studiów objął urząd notariusza Kurii Metropolitalnej oraz obrońcy węzła małżeńskiego w Sądzie Metropolitalnym w Krakowie. W roku 1961 został skierowany przez władzę archidiecezjalną na dalsze studia specjalistyczne do Rzymu. Przebywając tutaj (zamieszkiwał w Papieskim Instytucie Polskim) do 1965 r., uczęszczał na Wydział Prawa Cywilnego Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego. Odbýwał jednocześnie trzyletnie studia podyplomowe w Studium Roty Rzymskiej, uwieńczone uzyskaniem w 1965 r. dyplomu adwokata rotalnego.

Okres studiów rzymskich młodego kapłana, przypadający na czasy soboru watykańskiego II (1962—1965), dał mu możliwość bezpośredniego przebywania — nawet w auli soborowej — w niezwyklej atmosferze tego niecodziennego wydarzenia, zrodzonego z idei odnowy Kościoła. Być może, to właśnie ów szczególny klimat Vaticani II, a także zetknięcie się z wielkimi papieżami — Janem XXIII i Pawłem VI, z wieloma ojcami soborowymi i z soborową teologią zainspirowało ks. dra Pieronka do późniejszego, tak aktywnego zaangażowania się — u boku jednego z ojców soboru i przyszłego papieża — w dzieło soborowej reformy i od-

nowy we własnej archidiecezji, w krakowskiej prowincji kościelnej, i we własnym kraju.

Po powrocie w roku 1965 do Krakowa ks. dr Tadeusz Pieronek został mianowany prefektem w Arcybiskupim Wyższym Seminarium Duchownym, obejmując jednocześnie wykłady prawa kanonicznego w Papieskim Wydziale Teologicznym (przekształconym w 1981 r. w Papieską Akademię Teologiczną). Poza obowiązkami w Krakowie podjął ponadto w 1967 r. zajęcia dydaktyczne w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, gdzie pracował do 1976 r. na stanowisku adiunkta, wykładając głównie kanoniczne prawo procesowe oraz prowadząc ćwiczenia w tym zakresie. W uczelni tej przeprowadził w 1975 r. przewód habilitacyjny w oparciu o rozprawę pt. *„Duplex sententia conformis” w sprawach o nieważność małżeństwa w prawie kanonicznym. Studium historyczno-prawne*. W okresie swojej pracy w ATK był członkiem redakcji kwartalnika „Prawo Kanoniczne” oraz redakcji kwartalnika „Collectanea Theologica”, a także członkiem Komisji Wydawniczej.

Kontynuując pracę w Papieskim Wydziale Teologicznym ks. Pieronek został w 1968 r. mianowany zastępcą profesora, a w 1976 r. otrzymał stanowisko docenta. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nadano mu 8 maja 1987 r. Od 1965 r. wykładał historię źródeł prawa kanonicznego, wprowadzenie do prawa kanonicznego oraz traktaty: *De personis*, *De matrimonio*, *De processibus*, natomiast od 1984 r. — traktaty: *De Populo Dei* oraz *De matrimonio*. Ponadto prowadził wykłady monograficzne na kursie licencjackim, m. in. na temat: *Kościół jako wspólnota*, *Wokół definicji małżeństwa w nowym Kodeksie*. Na swoim seminarium naukowym wypromował pięciu doktorów i kilkudziesięciu absolwentów ze stopniem magistra lub licencjata.

Swoje prace naukowe systematycznie publikuje zarówno w krajowych, jak i zagranicznych czasopismach. W Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie pełnił także szereg funkcji administracyjnych, a w latach 1974—1980 sprawował urząd prodziekana. Od roku 1977 należał do redakcji rocznika „Analecta Cracoviensia”. Członkiem Archidiecezjalnej Komisji Egzaminacyjnej został w roku 1988. Przez szereg lat uczestniczył w pracach komisji, przygotowującej arcybiskupowi-metropolicie projekty wniosków, dotyczących reformy *Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r.*

Udziela się aktywnie — jako wykładowca lub referent — w wielu instytucjach i gremiach diecezjalnych oraz zakonnych. Często gościł z referatami w wielu diecezjach, służąc m. in. swoją pomocą w inicjowaniu synodów. Od roku 1976 skoncentrował swoją pracę dydaktyczną już tylko na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie. Nie przestał być jednak zapraszany z wykładami do wielu ośrodków naukowych

w kraju i za granicą. W sposób szczególny związał się z Wydziałem Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Santa Croce w Rzymie, gdzie od kilku lat wykłada jako „visiting professor” tej uczelni. Aktywność na polu kanonistyki zaznacza czynnym udziałem w międzynarodowych kongresach prawa kanonicznego (Rzym, Mediolan, Pamplona, Fryburg, Ottawa, Paryż, Lublin), wygłaszając niejednokrotnie referaty (ostatnio w 1990 r. w Paryżu i w 1993 r. w Lublinie). Czynnie uczestniczy w sympozjach kanonistów, organizowanych w kraju i za granicą, prezentując wielokrotnie tam swoje przedłożenia. Na uwagę zasługuje m. in. powierzenie mu jednego z głównych referatów podczas międzynarodowego sympozjum, jakie w kwietniu 1993 r. odbyło się w Rzymie, w dziesiątą rocznicę promulgowania przez papieża Jana Pawła II nowego *Kodeksu prawa kanonicznego* (25 stycznia 1983 r.). Wielokrotnie ks. prof. Tadeusz Pieronek był organizatorem sympozjów i konferencji naukowych w Krakowie.

Szerokie kontakty międzynarodowe na polu kanonistyki sprawiły, że w 1990 r. ks. Pieronek został wybrany do Consiglio Direttivo Międzynarodowego Stowarzyszenia dla Rozwoju Prawa Kanonicznego, a w 1993 r. walne zgromadzenie tego stowarzyszenia powołało go w skład Komisji Rewizyjnej. Członkiem zwyczajnym tego towarzystwa naukowego jest od 1975 r. Należy tu wspomnieć, że od 1965 r. należy do Polskiego Towarzystwa Teologicznego (w latach 1966—1969 był jego sekretarzem), a od 1990 — jako członek założyciel — do Stowarzyszenia Kanonistów Polskich. Od początku wchodzi w skład redakcji *Biuletynu*, wydawanego przez to stowarzyszenie.

Wyrazem uznania dla kompetencji naukowych i doświadczenia ks. prof. Pieronka było mianowanie go w 1989 r. przez papieża Jana Pawła II konsultorem Papieskiej Rady do Interpretacji Tekstów Ustawodawczych, jak również powołanie go w 1990 r. w skład delegacji Stolicy Apostolskiej do rokowań konkordatowych z delegacją Rządu Rzeczypospolitej Polskiej. W rokowaniach tych uczestniczył w 1993 r. Natomiast już w 1975 r. Konferencja Episkopatu Polski zamianowała go członkiem Komisji do Rewizji Prawa Kanonicznego, przekształconej w 1984 r. w Komisję Prawną, do której aktualnie należy. Jako członek tej komisji ks. prof. Pieronek stał się współautorem wielu doniosłych dokumentów kościelnych, m.in. *Instrukcji o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (5 września 1986). W 1983 r. został powołany przez Konferencję Episkopatu Polski w skład komisji, która dokonała tłumaczenia na język polski *Kodeksu prawa kanonicznego* Jana Pawła II. Również Konferencja Episkopatu Polski powierzyła mu w 1987 r. funkcję krajowego duszpasterza prawników. Przypadło wówczas w udziale ks. Pieronkowi organizowanie wymienionego sektora dusz-

pasterskiego w kraju. Jako krajowy duszpasterz prawników przewodniczył rokrocznie pielgrzymce prawników polskich na Jasną Górę. Z ramienia Konferencji Episkopatu Polski ks. Pieronek uczestniczył w 1991 r. w pracach Senackiej i Sejmowej Komisji Konstytucyjnej, Podkomisji Ministerstwa Edukacji Narodowej ustalającej zasady powrotu nauki religii do szkół oraz Podkomisji Nadzwyczajnej tegoż Ministerstwa, opracowującej ustawę oświatową.

Obok pracy dydaktyczno-naukowej i administracyjnej, ks. prof. Tadeusz Pieronek wciąż pozostawał w nurcie duszpasterskim Kościoła krakowskiego. Głęboko przeniknięty — jeszcze podczas swoich studiów w Rzymie — ideą soborową, rozwinął od roku 1971 w archidiecezji krakowskiej szeroką działalność na polu synodalnym. Pod okiem i u boku kard. Karola Wojtyły, ówczesnego arcybiskupa-metropolity krakowskiego, niegdyś ojca soboru watykańskiego II, dane było dzisiejszemu Jubilatowi współtworzyć nowy model synodu: synodu duszpasterskiego. Inspiracją dla tego modelu stały się publikacje kard. Wojtyły: *Problem 900-nej rocznicy św. Stanisława oraz synodu prowincjalnego* („Notificationes” 1972 nr 6—8) oraz *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II* (Kraków 1972). Przekonany do idei synodu duszpasterskiego, już podczas drugiego posiedzenia Komisji Przygotowawczej do synodu archidiecezji krakowskiej ks. Pieronek, sekretarz tego gremium, powiedział: „Synod będzie duszpasterski w pełni dopiero wówczas, gdy wskaże drogi praktycznego zastosowania w codziennym życiu nauki Soboru Watykańskiego II na terenie Archidiecezji Krakowskiej” (*Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972—1979*, t. 1, Kraków 1985, s. 23). Nic też dziwnego, że jako sekretarz generalny synodu krakowskiego, odpowiedzialny za sprawy jego ogólnej organizacji, ks. prof. Pieronek wydatnie się przyczynił do nadania synodowi niezwyklej dynamiki, która wyraziła się przede wszystkim w tak szerokim włączeniu się w to dzieło setek synodalnych zespołów studyjnych. Gdy więc 8 czerwca 1979 r. następca kard. Wojtyły na stolicy św. Stanisława, arcybiskup-metropolita, a niebawem i kardynał Franciszek Macharski dokonywał w katedrze na Wawelu — w obecności papieża Jana Pawła II — uroczystego zamknięcia synodu, słowa wdzięczności wyraził m.in. „niestrudzonemu sekretariatowi” (tamże, s. 170). Podobne zresztą podziękowanie — dla „istotnie niez mordowanego Sekretariatu” (tamże, s. 173) — wypowiedział wówczas i Ojciec Święty. Należy dodać, że obok funkcji sekretarza generalnego, ks. Pieronek pozostawał również przez cały czas trwania synodu przewodniczącym Komisji ds. Kanonicznych.

Poza funkcją sekretarza generalnego synodu duszpasterskiego archidiecezji krakowskiej, Jubilat otrzymał w roku 1974 nominację na sekretarza generalnego krakowskiego synodu prowincjalnego, jaki dla

wszystkich diecezji wchodzących w skład metropolii odbył się w latach 1975—1983; uroczyste zamknięty, również w obecności Jana Pawła II, 22 czerwca 1983 r. w katedrze wawelskiej.

Niewątpliwie bogate doświadczenie ks. prof. Pieronka, zdobyte na polu synodalnym, przesądziło o powołaniu go w 1987 r. przez Konferencję Episkopatu Polski na stanowisko sekretarza generalnego rozpoczynającego się wówczas II polskiego synodu plenarnego. Doceniając potrzebę odnowy życia religijnego i duszpasterskiego w Polsce w duchu nauki soboru watykańskiego II, sekretarz generalny od samego początku zabrał się energicznie do pracy, kładąc duży nacisk na przenikanie idei synodalnej do najszerszych kręgów, zarówno duchowieństwa i osób zakonnych, jak i laikatu. Zorganizowanie z inicjatywy ks. Pieronka Biura Synodalnego w Warszawie, powołanie przez Konferencję Episkopatu Rady Głównej oraz komisji roboczych synodu, zatwierdzenie przez przewodniczącego synodu kard. Józefa Glempa regulaminu prac synodalnych, a także powołanie w poszczególnych diecezjach duchownych, odpowiedzialnych za przebieg synodu — wszystko to nie tylko usprawniło pracę Sekretariatu Synodu, lecz także umożliwiło podjęcie na szerszą skalę działań na rzecz synodu w całym kraju. Dzięki patronatowi sekretarza generalnego mogły się w porę ukazać nakładem „Pallottinum” teksty robocze synodu, wypracowane przez komisje synodalne. Wkrótce potem, 8 czerwca 1991 r., w obecności papieża Jana Pawła II, dokonano w Warszawie uroczystego otwarcia synodu, co zainicjowało doniosłą fazę szerokiej konsultacji nad wspomnianymi tekstami roboczymi. Z inicjatywy ks. Pieronka odbyło się następnie kilka sesji synodalnych, poświęconych żywotnym i doniosłym sprawom nurtującym Kościół. Dzięki zabiegom sekretarza generalnego doszło poza tym kilkakrotnie do interesujących ogólnopolskich synodalnych spotkań sympozjalnych. Raz po raz słyhać również apele tegoż sekretarza, mobilizujące duchownych i świeckich do coraz większego zaangażowania w dzieło synodu plenarnego.

W uznaniu zasług dzisiejszego Jubilata, położonych na wielu odcinkach posługi kapłańskiej, kard. Karol Wojtyła odznaczył go w 1976 r. przywilejem używania rokiety i mantoletu, a w 1979 r. został wyróżniony przez papieża Jana Pawła II godnością kapelana Jego Świątobliwości. W dniu 25 marca 1992 r. ojciec święty Jan Paweł II powołał ks. prałata Tadeusza Pieronka do godności biskupiej i ustanowił go — jako biskupa tytularnego Cufrody — biskupem pomocniczym nowo utworzonej diecezji sosnowieckiej. Sakrę biskupią otrzymał 26 kwietnia tego samego roku w Rzymie z rąk Ojca Świętego. W diecezji sosnowieckiej został wkrótce ustanowiony wikariuszem generalnym.

Podczas zebrania plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie w dniu 1 maja 1992 r. bp Tadeusz Pieronek został wybrany za-

stępcą sekretarza generalnego Konferencji, co oznaczało zaangażowanie tego hierarchy w ogrom prac Sekretariatu Generalnego Episkopatu. Odtąd miejscem jego rezydencji stała się Warszawa, skąd wypadało dojeżdżać zarówno do Sosnowca, jak i do Krakowa (zajęcia w PAT). Gdy długoletni sekretarz generalny Konferencji Episkopatu Polski arcybiskup Bronisław Dąbrowski złożył rezygnację ze swojej funkcji, przechodząc na emeryturę, Konferencja powołała na to stanowisko — w dniu 29 kwietnia 1993 r. — biskupa Tadeusza Pieronka. Jako sekretarz generalny, został z urzędu członkiem Rady Głównej Episkopatu. Niebawem wszedł także w skład Rady Programowej Katolickiej Agencji Informacyjnej. Z uwagi zaś na angażujące na codzień obowiązki w Warszawie został przez Papieża zwolniony od pełnienia posługi biskupiej w Kościele sosnowieckim.

Odpowiedzialny urząd Sekretarza Generalnego Episkopatu Polski zaabsorbował bez reszty dzisiejszego Jubilata, otwierając przed nim nowe i ważne obszary aktywności biskupiej, zarówno natury administracyjno-organizacyjnej, jak i duszpasterskiej. Z natury rzeczy praca sekretarza generalnego skierowana jest w przeważającej mierze *ad intra* Konferencji Biskupów. Znaczne jednak miejsce pośród jego obowiązków zajmują sprawy, pozostające niejako *ad extra* Episkopatu. Odnoszą się one zarówno do dziedziny związanej z relacjami Kościoła katolickiego — państwo, jak i do kontaktów z konferencjami biskupimi innych krajów. Na wszystkich tych odcinkach codziennej posługi Biskupa-Sekretarza Generalnego można dostrzec jego ogromne zaangażowanie osobiste. Gdy chodzi o sprawy odnoszące się bezpośrednio do Konferencji Biskupów, wypada zauważyć m. in. jego odpowiedzialne zadanie związane z koordynowaniem prac nad nowym statutem Konferencji Biskupów. Co się zaś tyczy sfery powinności spełnianych *ad extra*, to nie sposób nie dostrzec tu jakże częstego występowania bpa Pieronka w obronie wolności należnej Kościołowi w pełnieniu własnej misji, nie zawsze właściwie rozumianej. Podobne zaangażowanie wykazuje w głoszeniu prawdy o zawartym 28 lipca 1993 r. i wciąż nie ratyfikowanym konkordacie ze Stolicą Apostolską. W odniesieniu natomiast do dziedziny kontaktów z konferencjami biskupów innych krajów wystarczy wspomnieć choćby absorbujące wizyty biskupa Pieronka w sekretariatach wielu konferencji biskupich a także przyjmowanie w Warszawie licznych wizyt przedstawicieli tych gremiów. Mówiąc o aktywności Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Polski, należy zauważyć szerokie spektrum wielu jeszcze innych dziedzin, których prezentowanie daleko wykraczałoby poza nakreślone ramy niniejszej informacji.

Czasy, w których przypadło biskupowi prof. Tadeuszowi Pieronkowi pełnić tak odpowiedzialne obowiązki w Kościele na polskiej ziemi, wy-

magają stałej i całkowitej dyspozycyjności. Wszak urząd Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu stawia niewątpliwie osobę, ten urząd pełniącą na pierwszej linii „frontu” Kościoła lokalnego. Wydaje się, że zarówno przygotowanie teoretyczne biskupa Pieronka, jak również zdobyte przezeń na wielu odcinkach życia kościelnego doświadczenie, wreszcie jego „soborowe” otwarcie na ludzi i sprawy, a także bogate dziedzictwo tego urzędu, przekazane przez poprzednika, powinny ułatwić w pełni adekwatne odpowiadanie na wyzwania, jakie stawia przed nim codzienność.

Wypada dziś życzyć Biskupowi-Jubilatowi słowami soboru watykańskiego II, by swoim życiem i codzienną posługą biskupią wciąż świadczył, „że Kościół przez samą swoją obecność ze wszystkimi darami, jakie w nim są zawarte, jest niewyczerpanym źródłem tych cnót, których dzisiejszy świat jak najbardziej potrzebuje” (GS 43).

DOROBEK NAUKOWY

Zainteresowania naukowo-badawcze bpa prof. dra hab. Tadeusza Pieronka skupiły się — od samego początku jego twórczości pisarskiej — przede wszystkim wokół problematyki kanonicznego prawa procesowego (w szczególności procesu małżeńskiego) oraz najnowszej historii synodów polskich. Poza tym Autor ponad stu prac naukowych i popularno-naukowych publikuje wiele opracowań z zakresu kościelnego prawa osobowego oraz relacji Kościoła — państwo.

Gdy chodzi o dziedzinę prawa procesowego, to w działalności naukowej Profesora na szczególne podkreślenie zasługuje wspomniana już monografia: *„Duplex sententia conformis” w sprawach o nieważność małżeństwa w prawie kanonicznym*. Jej obszernie fragmenty zostały opublikowane w roczniku „Analecta Cracoviensia”, kwartalniku „Prawo Kanoniczne” i w prestiżowym periodyku rzymskim „Ephemerides Iuris Canonici” (zob. niżej *Wykaz prac drukowanych*: poz. 18, 19, 22—24). Studium to stanowi pierwszą w literaturze prawniczej próbę ukazania rozwoju historycznego zawilej kwestii procesowej, dotyczącej tzw. prekluzyjności wyroku (*res iudicata*, czyli stan rzeczy osądzonej) w sprawach o nieważność umowy małżeńskiej. Autor przeprowadza tutaj gruntowną analizę źródeł kościelnego prawa procesowego w ogóle, sięgając na wstępie do prawa rzymskiego. Na tym tle stara się pokazać ewolucję, jaka dała się zauważyć — szczególnie od czasów Gracjana, a następnie dekretystów: Rufina i Hugucciona — w odniesieniu do spraw małżeńskich, gdy chodzi o zakaz trzeciej apelacji, przejęty z prawa rzymskiego. Ewolucja ta przyniosła ustalenie się zasady, w myśl której sprawy małżeńskie nie osiągają sta-

nu „rzeczy osądzonej”. Kościół bowiem dążył do uniknięcia konfliktu sumienia, jaki powodował wyrok niesprawiedliwy. Późniejsza nauka oraz ustawodawstwo kościelne zaakceptowały to rozwiązanie (sprawy małżeńskie potraktowano jako wyjątek od normy ogólnej — rzymskiej zasady niezmienności wyroku). Od połowy XVI w. przyjęło się, że wystarczą dwa zgodne wyroki „contra matrimonium” z tego samego tytułu (wprowadzające „res iudicata”), aby strony mogły zawrzeć nowe związki. Ani kodeks z 1917 r., ani posoborowa reforma prawa nie zmieniły zasady podwójnego wyroku zgodnego za nieważnością małżeństwa, choć ustawodawstwo posoborowe pozwoliło na wydanie w II instancji dekretu (zamiast wyroku). Z uwagi więc na ważność tego problemu, studium ks. Pieronka stanowi istotny wkład do badań nad instytucją procesu małżeńskiego, tak w aspekcie historycznym, jak i w odniesieniu do prawa obowiązującego.

W dziedzinie prawa procesowego należy następnie odnotować opracowanie podręcznikowe bpa prof. Pieronka pt. *Normy ogólne kanonicznego procesu sądowego* (cz. 1, Warszawa 1970). Jest to pogłębiony komentarz do sekcji I: *De iudiciis in genere* (kan. 1556—1607) części I księgi IV Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r. Ważnym wkładem prof. Pieronka jest tutaj m. in. zaprezentowanie Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej po reformie, dokonanej przez papieża Pawła VI w 1967 i 1968 r. Charakter podręcznikowy ma również obszerna praca: *Kościelne prawo procesowe*, zamieszczona w podręczniku E. Sztafrowskiego (*Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej*, t. 2, Warszawa 1979, s. 445—547). Autor komentuje całokształt materii ustawodawczej, zawartej w księdze IV: *De processibus* KPK z 1917 r., uwzględniając odnośne akty normatywne Stolicy Apostolskiej, wydane po soborze watykańskim II.

Wspomnianym posoborowym aktom prawnym, nowelizującym ustawodawstwo kodeksowe w dziedzinie prawa procesowego, zostały poświęcone odrębne prace, wśród których należy wyróżnić następujące: *Reforma kanonicznego prawa procesowego po Soborze Watykańskim II*, *Normy postępowania w sprawach małżeństwa wydane przez Stolicę Apostolską dla diecezji Stanów Zjednoczonych* oraz *Reforma kanonicznego procesu małżeńskiego według motu proprio papieża Pawła VI „Causas matrimoniales”* (zob. niżej poz. 6, 9, 12). Tę ostatnią pracę należy uznać za szeroki komentarz do doniosłego dokumentu papieskiego, którym została zreformowana procedura w sprawach o nieważność małżeństwa. Zainteresowania prawem procesowym zaowocowały również takimi znaczącymi pracami, jak: *Ochrona praw osoby ludzkiej w kanonicznym prawie procesowym*, *Udział obrońcy węzła w procesie małżeńskim*, *Administracyjne usunięcie lub przeniesienie proboszcza* (zob. niżej poz. 42, 46, 49).

Gdy mowa o prawie procesowym, zwłaszcza małżeńskim, nie można pominąć faktu, iż prof. Pieronkowi nieobce jest również substancjalne (materialne) prawo małżeńskie, czego dowodem może być m. in. praca pt. *Bojaźń przed utratą dobrego imienia a ważność małżeństwa* (zob. niżej poz. 6).

Wymienione opracowania stawiają ich Autora w rzędzie najwybitniejszych specjalistów kościelnego prawa procesowego. Do tych artykułów i rozpraw należy dodać wiele innych, figurujących w podanym niżej wykazie bibliograficznym. Zapewne studia podyplomowe w Rocie Rzymskiej, uwieńczone dyplomem adwokackim, praca w Trybunale Metropolitalnym w Krakowie, a także ułatwiony dostęp do literatury obcojęzycznej stworzyły Autorowi tych publikacji szczególnie korzystne warunki warsztatowe.

W nurcie badawczym Biskupa-Profesora poczesne miejsce zajmuje następnie wspomniana już na wstępie dziedzina współczesnych synodów polskich. Zarówno przygotowanie teoretyczne, jak i coraz większe czynne zaangażowanie w dzieło synodalne — w archidiecezji, metropolii krakowskiej oraz w kraju — sprawiły, że spod pióra dzisiejszego Jubilata wyszło szereg ważnych opracowań w tym właśnie zakresie. Samą ideę posoborowych synodów duszpasterskich Autor zaprezentował w artykule *Synody pastoralne po Soborze*. Wiele prac poświęcił następnie duszpasterskiemu synodowi archidiecezji krakowskiej (1972—1979), którego był współtwórcą jako sekretarz generalny. Synod krakowski, który stał się później modelem dla synodów pastoralnych wielu diecezji, został pomysłany przez kard. Karola Wojtyłę, inicjatora tego zgromadzenia, jako narzędzie realizacji uchwał soboru watykańskiego II w archidiecezji. Miał stanowić odpowiedź żywej wiary na nawiedzenie Ducha Świętego, jakie dokonało się poprzez sobór. W takim też duchu ks. prof. Pieronek prezentował w swoich publikacjach synod zarówno podczas jego trwania, jak i po jego zakończeniu (zob. niżej poz. 8, 29, 32).

Niemalym osiągnięciem prof. Pieronka było przygotowanie do druku obszernych uchwał — wraz z bogatą dokumentacją — synodu krakowskiego, wydanych w roku 1985 przez Kurię Metropolitalną w dwóch tomach o łącznej objętości 930 stron (zob. niżej poz. 96). Jest to starannie opracowana edycja, zasługująca na najwyższe uznanie, m.in. z powodu zamieszczenia w niej wspomnianej dokumentacji, ukazującej długie i złożone „iter synodale”. Poza dokonaniem redakcji zbioru, jego redaktor jest jednocześnie autorem obszernego opracowania pt. *Przebieg prac synodalnych* (zob. niżej poz. 96), składającego się z trzech części: (1) Prace przygotowawcze (1971—1972); (2) Kronika prac synodu (1972—1979); (3) Uroczyste zakończenie synodu (8 VI 1979). Opracowanie to, będące rodzajem monografii, nie ogranicza się jedynie do kroniki prac synodu;

ujawnia bowiem metodę działania całego zgromadzenia synodalnego, naświetla problemy, które wyłoniły się w trakcie prac synodalnych i ukazuje sposoby ich rozwiązania. Autor trafnie uzasadnił sposób przygotowania synodu, a także interesująco wyjaśnił jego charakter duszpasterski. Pokazał wreszcie, jak wyłaniała się stopniowo synteza myśli synodalnej i właściwy kierunek prac oraz generalna koncepcja dokumentów końcowych synodu. Doniosłe znaczenie ma przy tym wskazanie, na czym polegało „uczenie się” soboru w synodalnych zespołach studyjnych. Tak szczegółowa, wnikliwa i rzetelnie udokumentowana (przypisy) prezentacja prac synodalnych umożliwia szersze spojrzenie na same uchwały synodu krakowskiego. Umożliwia to również — należy dodać — lektura pełnej dokumentacji synodu, którą Redaktor zamieścił w tomie drugim kolekcji synodalnej. Doczekała się ona zresztą, w czym niemały udział ma dzisiejszy Jubilat, wydania również w języku włoskim.

Jako sekretarz generalny synodu prowincjalnego metropolii krakowskiej (1975—1983) ks. prof. Pieronek poświęcił mu kilka swoich publikacji, omawiając w nich założenia, przebieg oraz rezultaty tego osobliwego zgromadzenia synodalnego. Wśród ważniejszych należy tu wymienić *Pierwszy synod prowincji krakowskiej* oraz *Na drodze do metropolitalnej wspólnoty* (zob. niżej poz. 20, 43).

Nurt zainteresowań badawczych, o którym mowa, znalazł z kolei w działalności pisarskiej Profesora nowy impuls wraz z rozpoczęciem w 1987 r. drugiego polskiego synodu plenarnego, pomyślanego — jak sam pisał we *Wprowadzeniu* do tekstów roboczych synodu — jako „jeden z najskuteczniejszych sposobów przeprowadzenia w Polsce tak bardzo dziś potrzebnej nowej ewangelizacji” (*II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Poznań—Warszawa 1991, s. 6). Powierzenie mu przez Konferencję Episkopatu Polski odpowiedzialnej funkcji sekretarza generalnego synodu upoważniło dzisiejszego Jubilata do autorytatywnego niejako wypowiedzania się na temat tego synodu. Do ważniejszych publikacji w tym względzie wypadnie zaliczyć następujące: *Odpowiedzi na znaki czasów*, *Przygotowania do II polskiego synodu plenarnego*, *Udział diecezji w II Polskim Synodzie Plenarnym*, *II Polski Synod Plenarny po oficjalnym otwarciu*, *Synod Plenarny w Polsce po raz drugi* (zob. niżej poz. 50, 51, 61, 68, 69, 71). Jako sekretarz generalny i członek Komisji Głównej synodu prof. Pieronek kompetentnie przedstawił w tych i innych opracowaniach rolę, zadania, cele oraz strukturę synodu. Pozostaje momentem charakterystycznym, że w publikacjach tych Autor jednocześnie mobilizował duchowieństwo, osoby zakonne i wiernych świeckich do czynnego zaangażowania się w ideę synodalną, co sprawiło, że noszą na sobie także znamię pastoralne.

Obszar eksploracji badawczej ks. prof. Pieronka rozciąga się także na inne instytucje kościelne prawa osobowego, które — w stosunku do instytucji synodu — można tutaj potraktować odrębnie (ściśle biorąc, instytucja synodu — w każdym rodzaju — należy do prawa osobowego, bo znajduje swoją regulację prawną w księdze II: *O Ludzie Bożym*, KPK Jana Pawła II). Jako długoletni wykładowca m. in. tej właśnie dziedziny prawa kanonicznego, bp Pieronek opublikował z jej zakresu wiele prac, prezentując określone instytucje, zarówno w okresie ustawodawstwa posoborowego, jak i kodeksowego (z 1983 r.). W publikacjach tych Autor ukazywał z reguły genezę danej instytucji, jej charakter, strukturę oraz rolę, jaką ma spełniać we wspólnocie kościelnej. Wśród tych opracowań trzeba przede wszystkim wymienić następujące: *Prośba dostosowania norm prawa kanonicznego o inkardynacji i ekskardynacji do współczesnych potrzeb duszpasterstwa*, *Reforma Kongregacji św. Oficjum*, *Rada Kapłańska wyrazem soborowej odnowy prezbiterium*, *Aspekty prawne między hierarchią a katolikami świeckimi*, *Podstawy prawne Parafialnych Rad Duszpasterskich*, *Les Conselis Presbytereaux en Pologne*, *Nuncjusz — osobisty reprezentant biskupa Rzymu* (zob. niżej poz. 1, 2, 4, 5, 15, 27, 55).

Spośród wymienionych prac na szczególną uwagę zasługuje obszerna rozprawa na temat dziesięcioletnich doświadczeń Rad Kapłańskich z terenu Polski, prezentująca — w oparciu o statuty i regulaminy tych organów — szerokiemu kręgowi czytelników syntezę przepisów i doświadczeń polskich łącznie z interesującymi postulatami.

Książka, a następnie biskup profesor Pieronek zajmuje się w swoich badaniach także dziedziną wzajemnych relacji Kościoła — państwo w ogóle, a w krajach Europy Wschodniej, m. in. w Polsce — w szczególności. Można tutaj wspomnieć o następujących pracach: *Les bases juridiques de l'enseignement religieux catholique dans les ecoles en Pologne (1918—1978)*, *Wkład Kościoła krakowskiego w kształtowanie stosunków między Kościołem a państwem w latach 1945—1978*, *Kościół w krajach Europy Centralnej i Wschodniej po upadku rządów komunistycznych*, *Znaczenie konkordatu dla Kościoła w Polsce* (zob. niżej poz. 28, 54, 79, 84). Publikacje z tej dziedziny stanowią cenne, starannie udokumentowane źródłowo przyczynki do historii najnowszej Kościoła w Polsce i w Europie Wschodniej. Pozostają też niemałym wkładem do najnowszej historii kościelnego prawa publicznego.

Inne jeszcze publikacje bpa Pieronka należy zakwalifikować do różnych dziedzin prawa kanonicznego. Przede wszystkim wzmianki wymagają cenne prace z zakresu źródeł kościelnego prawa partykularnego, obowiązującego w Polsce. Dużą przysługę nauce oddają nadal dwa tomy

zebranych i wydanych przez wymienionego Autora aktów normatywnych Kościoła w Polsce z lat 1961—1970 (zob. niżej poz. 94, 95). Znaczną pomoc dla prawników i liturgistów stanowi także praca pt. *Teksty kościelnego prawa powszechnego odnoszące się do liturgii* (zob. niżej poz. 25). Poza tym w różnych pracach zbiorowych oraz czasopismach krajowych i zagranicznych można znaleźć publikacje bpa Pieronka na temat kongresów eucharystycznych, uczelni papieskich w Polsce, roli papieża Pawła VI w powstawaniu dekretu soborowego o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, obrony życia nienarodzonych oraz na jeszcze inne tematy, co ukazuje zamieszczony niżej wykaz bibliografii.

Omawiając dorobek piśmienniczy Profesora nie sposób nie wspomnieć o pracach zbiorowych przygotowanych i opublikowanych pod jego redakcją. Poza tymi, o których już wspomniano wyżej, trzeba wymienić pracę pt. *Karol Wojtyła jako biskup krakowski*, której był współredaktorem (wraz z R. Zawadzkiem) oraz doniosły dokument kościelny, jakim jest *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (zob. niżej poz. 98, 99).

Wypada następnie zauważyć, że prof. Pieronek dokonał tłumaczeń wielu prac obcojęzycznych, a przede wszystkim — obok bpa P. Hemperka, ks. M. Al. Żurowskiego i ks. T. Kujawskiego — wchodził w skład zespołu powołanego przez Konferencję Episkopatu Polski, który dokonał przekładu polskiego kodeksu prawa kanonicznego z roku 1983 (Poznań 1984).

Wreszcie nie można zapomnieć o tym, iż bp Tadeusz Pieronek — jako zastępca sekretarza generalnego, a następnie sekretarz generalny Konferencji Episkopatu Polski — wielokrotnie zabierał głos na łamach prasy, polskiej i obcojęzycznej, w formie artykułów publicystycznych i wypowiedzi, udzielając również wielu wywiadów.

Przedstawiony wyżej — w największym skrócie — dorobek piśmienniczy bpa prof. dra hab. Tadeusza Pieronka, zawsze oceniany wysoko przez recenzentów w związku z jego awansami naukowymi, stawia Autora tych prac w rzędzie najwybitniejszych kanonistów polskich i zasługuje na uznanie. W całokształcie Jego aktywności naukowej łatwo dostrzec rozległość zainteresowań, gruntowną znajomość źródeł i literatury kanonistycznej, umiejętność posługiwania się wieloma metodami badań, staranne dokumentowanie prezentowanych treści, znaczną przejrzystość oraz zdecydowanie w formułowaniu własnych opinii. Można żywić nadzieję, że odpowiedzialny i absorbujący urząd sekretarza generalnego Konferencji Episkopatu Polski, pełniony przez Jubilata, nadal będzie przed Nim otwierał wciąż nowe horyzonty zainteresowań badawczych. Zapewne w ich centrum pozostaną sprawy związane z misją Kościoła na ziemi ojczystej.